

Erityisopetus lukiossa -kartoituksen tiivistelmä

Syksyllä 2019 tulee voimaan uusi lukiolaki (714/2018), jonka mukaan jokaisen lukion tulisi tarjota erityisopetusta. Tämän vuoksi haluttiin kartoittaa erityisopetuksen nykytilaa lukioissa. Kartoitus tehtiin osana Helsingin yliopiston erityispedagogiikan maisteriopiskelijoiden kurssia yhteistyössä Opetushallituksen kanssa. Kartoituslomake lähetettiin sähköpostitse Suomen kaikkien lukioiden rehtoreille ja erityisopettajille eli yhteensä 368 lukioon. Vastauksia tuli 222 kappaletta (vastausprosentti 60,3%). Kartoituksessa oli kaksi erilaista vastauspolkua, joista toinen oli erityisopettajille ja toinen rehtoreille tai lukion muulle henkilökunnan jäsenelle, joka on perehtynyt lukion erityisopetukseen. Suurin osa Suomen lukioista järjestää jo erityisopetusta, mutta 21 kartoitukseen vastanneista lukioista ei vielä tarjoa erityisopetusta. Erityisopettajista (n=135) 51,9% työskentelee yhdessä koulussa ja loput vastanneista useammassa koulussa.

Kartoituksen mukaan lukiseulojen tekeminen ja YTL:lle tehtävien lausuntojen laatiminen sisältyvät suurelta osin lukioiden erityisopettajien työnkuvaan. Myös aineenopettajien kanssa tehtävä yhteistyö ja konsultaatiot olivat vastauksissa usein mainittuja työtehtäviä. Lukion oppiaineista vieraiden kielten, äidinkielen ja matematiikan opettajien kanssa tehdään eniten yhteistyötä. Opiskelutaitojen opetus sekä jaksamisen tukeminen ja ohjaus kuvattiin erityisopettajan työnkuvaan kuuluviksi. Kartoituksessa korostui, että erityisopettajat toimivat usein läheisessä yhteistyössä opinto-ohjaajien kanssa. Mielenterveyspalveluiden kanssa tehtävä yhteistyö ja mielenterveyden tukeminen osana erityisopettajan työtä nousivat kartoituksessa esiin. Myös opiskelijahuoltotyön asema korostui. Koulukuraattorin, -psykologin ja -terveydenhoitajan kanssa tehdään useissa lukioissa yhteistyötä.

Enemmistö kartoitukseen vastanneista lukioista ilmoitti opiskelijoiden valikoituvan erityisopetukseen seulojen kautta. Kartoituksessa selvisi, että lukioissa opiskelijat osaavat itsekin hakeutua erityisopetuksen pariin, mutta monessa tilanteessa valikoituminen tapahtuu myös huoltajien yhteydenoton perusteella. Yhteistyö aineenopettajien ja opinto-ohjaajien kanssa korostuu tässäkin kohtaa, sillä suuri osa erityisopettajista ilmoitti opiskelijoiden ohjautuvan myös heidän kauttaan erityisopetukseen.

Kartoituksessa selvitettiin erityisopettajien kokemuksia resurssien riittävyydestä omassa työssään. Koettuja resursseja arvioitiin asteikolla yhdestä viiteen (1=ei lainkaan, 5=erittäin hyvin). Viisi vastaajaa koki resurssien riittävän työssään erittäin hyvin. Kuitenkin lähes puolet vastaajista (48%) koki, että resurssit oman työn tekemiseen riittävät huonosti tai ei lainkaan. Yksilötason vastauksista ei löytynyt yhteyttä koettujen resurssien ja työtuntimäärien tai oppilasmäärien välillä. Tämän lisäksi kartoitimme vapaavalintaisella avoimella kysymyksellä erityisopettajien kokemuksia siitä, mihin he kokevat tarvitsevänsä lisää resursseja, ja vastauksia tuli 106. Eniten mainintoja lisäresurssin kohteeksi saivat opiskelijoiden opettaminen (42), yhteistyö opettajien kanssa (33) sekä yleisesti kaikkeen (21). Lisäksi toivottiin enemmän työtunteja, lisäkoulutusta ja resursseja opiskelijahuoltotyöhön.

Kartoituksen mukaan lukioiden kursseilla käytetään useita erityisjärjestelyjä. Yleisimmin käytettyjä järjestelyjä olivat lisäaika kokeessa tai tehtävien palautuksessa, erillinen tila kurssikokeessa, tukiopetus sekä suoritustavan tai arvioinnin räätälöinti. Vastanneiden lukioiden opiskelijoilla on ylioppilaskokeissa käytettävissä YTL:n erityisjärjestelyistä selkeästi useimmiten lisäaika sekä erillinen tila. Yleisin väylä erityisjärjestelyjen hankkimiseen on joko erityisopettajan tai lääkärin lausunto tarpeesta riippuen. Erityisopettajan lisäksi prosessissa ovat usein mukana aineenopettajat sekä rehtori, joka hyväksyy hakemukset ja lähettää ne eteenpäin YTL:lle. Myös lukiseulat ovat merkittävä tekijä erityisjärjestelyprosessin käynnistymisessä.

Uuden lukiolain vaikutus erityisopettajan työnkuvaan sekä lukion varautuminen lakimuutokseen koettiin vaihtelevasti. Kolmasosa erityisopettajista on epä tietoisia lain vaikutuksesta työhönsä, ja useampi kuin joka kymmenes toivoo sen tuovan muutoksia - yleisimmin lisäresursseja ja/tai työnkuvan selkiytymistä. Rehtoreista yli puolet vastasi lukionsa varautuneen tai vähintään aloittaneen varautumisen lakimuutokseen, mutta joka viidennessä vastauksessa valmistautumista ei olla ainakaan

vielä aloitettu. Kartoituksen tulokset nostavat esiin useita tärkeitä tutkimusaiheita liittyen lukion erityisopetukseen, joka on suuressa murrosvaiheessa uuden lain astuessa voimaan syksyllä.

Lukiolaki 714/2018 (10.8.2018). <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180714>

Lisätietoja:

Riia Palmqvist, opetusneuvos, OPH, puh. 029 533 1668, riia.palmqvist@oph.fi

Tekijät:

Eerika Greus, Kirsi Ikonen, Sonja Ojala, Nelli Saarelainen ja Nora Taipale

Erityispedagogiikka

Helsingin yliopisto